

KESZLER BORBÁLA

Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Budapest

A HELYESÍRÁSI SZABÁLYZAT 12. KIADÁSÁRÓL

1. A magyar helyesírás szabályai 12. kiadásának szükségessége

Mikor megalakult a Magyar Tudományos Akadémia (Magyar Tudós Társaság néven), az Akadémiának a célja az anyanyelv művelése és olyan magas szintre emelése volt, hogy azon a tudományokat magyar nyelven lehessen művelni. A magyar nyelv műveléséhez természetesen hozzátartozott a helyesírás egységének a megteremtése is. Ezért a Magyar Tudós Társaság 1832-ben közzétette első helyesírási szabályzatát a *Magyar helyesírás' és szóragasztás' főbb szabályai* címmel, de „...nem mindenkorra elhatározottan, sőt a' további vizsgálódásból származható javítások hozzáadhatósága mellett elhatározottan” (AkÉvk. I. 77–78).

Az MTA azóta is gondját viseli a magyar helyesírásnak, s a munkálatok szervezését eleinte (1855-től) a Nyelvtudományi Bizottmányra, majd 1911-ben egy külön bizottságra, a Helyesírási Bizottságra bízta (Szemere 1974: 15, 23). Később az átszervezések során ennek a munkáját a Magyar Nyelvi Bizottság vette át. A bizottság mai hivatalos neve: az MTA Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottsága.

Ebben a bizottságban 1949 óta hagyományosan részt vesznek más osztályok képviselői is, sőt volt egy idő, amikor az illetékes minisztériumnak, az írószövetségnek, az újságíró-szövetségnek, a nyomdáknek, a kiadóknak, a térképészeti intézetnek is voltak küldöttei. (Tagjai közé tartozott korábban például Keresztury Dezső, Ligeti Lajos és Veres Péter is.)

Az 1832-es magyar helyesírás szabályainak több neve és sok kiadása volt, ezek közül a 10. kiadás az, amelyik megteremtette a helyesírás egységét, 1954-ben. Ezt követte 10 éves előkészítő munka után, 30 év elteltével a 11. kiadás, 1984-ben.

A 10. kiadásban komolyabb szabálmódosításra csak két esetben került sor. Az AkH.¹⁰ előírta, hogy a kétjegyű mássalhangzókat egyszerűsítve kell kettőzni a tulajdonnevek végén is, így az addig szabályos *Aranyⁿyal*, *Keményⁿnyel* formát az *Arannyⁿal*, *Keménnyⁿel* váltotta fel. Megváltozott továbbá a *dz* és *dzs* kettőzésének a módja: a szabályzat kiterjesztette a kétjegyű mássalhangzók kettőzésének az általános szabályát e két betűre is, tehát a *fogódzzam*, *edzzük* helyébe a *fogóddzam*, *eddzük* lépett. Mindezek ismeretében azt mondhatjuk, hogy bár az 1954-es szabályzat tartalmazott újdonságokat, nem hozott forradalmi változásokat a helyesírásban, s nem jelentett helyesírási reformot, tehát a változások nem érintették helyesírási rendszerünk alapjait. – Az 1984-es szabályzat csupán egyetlen reformot hozott: kimondta, hogy a *dz* és a *dzs* elválasztáskor ugyanúgy

kezelendő, mint az összes kétjegyű betű: a betűjegyeik nem választhatók szét (vagyis *mad-zag, hod-zsa* helyett *ma-dzag, ho-dzsa*). Ezzel a *dz* és *dzs* – mint önálló fonémát jelölő betűk – teljes jogú tagjai lettek az ábécének. A módosult írású szavak listája (*mamut, aligátor, hívő* stb.) is igen rövid volt. Joggal kerülhetett be tehát az AkH.¹¹ előszavába ez a mondatrészlet: „a szokásosan elsőnek emlegetett helyesírási alapelvről, a kiejtés tükröztetéséről [...] a hagyományörzés felé tolódott el a hangsúly” (1964: 3–4).

Fontos fejlemény helyesírásunk 1984 utáni történetében, hogy a köznyelvi helyesírásra alapozva és azzal összhangban elkészült számos szaknyelvi helyesírási szabályzat, illetve szójegyzék. E ténynek helyesírásunk további egységesülése szempontjából van nagy jelentősége.

Fábián Pál, a 11. kiadás szerkesztője is azt vallotta, hogy minden helyesírási szabályzat menthetetlenül elavul egyszer, mert egy bizonyos idő (századunkban 20–30 év) múltán már más igényeket támaszt a társadalom a szabályzattal szemben, mint korábban tette; s mert megváltozik a kibocsátásakor még híven tükrözött nyelv is. – De azt is vallotta, hogy ha eljön az ideje a 12. kiadás kidolgozásának, csak csiszolásra lát lehetőséget, reformra nem.

Tudomásul kell vennünk tehát, hogy a szabályzat nem lehet örök, nem maradhat változatlan, hiszen folyton változik maga a nyelv és részben a nyelvről való felfogásunk is. Ezért időről időre szükség van a mindenkori szabályzat módosítására, a nyelv változásaihoz való hozzáigazítására. Természetesen nem minden áron, de amikor és ahol valóban célszerű, sőt szükséges, akkor és ott igen. Fontos ugyanis, hogy egy nemzetnek, egy nyelv- és népközösségnek legyen szilárd alapokon nyugvó, a hagyományt, de a nyelvben végbemenő, illetve az utóbbi két-három évtizedben végbement változásokat, valamint a jelen írásgyakorlatot egyaránt figyelembe vevő szabályzata. Úgy tűnik, hogy húsz-harminc évenként – lényegében azt mondhatjuk: emberöltőnként – szükség van erre. Negyedszázad egy nyelv életében nem nagy idő, de ahhoz már több mint elegendő, hogy bizonyos helyesírási változtatásokat indokoltta, szükségessé tegyen.

2. A 12. kiadás munkálatai

A Magyar Nyelvi Bizottság 2003-ban úgy látta, hogy elérkezett az idő, amikor már nem elég csupán a szóanyagot módosítani, bizonyos szavakat elhagyva, másokat bevéve, ismét másokat – de ezek közül minél kevesebbet – eddigi írásának megváltoztatásával módosítani, hanem szükséges a szabályzatot tüzetesen átvizsgálni, a szabályzati pontokat bizonyos mértékben átalakítani, s a szabályzatot néhány új ponttal bővíteni. (A szóanyag módosítására egyébként a 11. kiadás megjelenése óta már többször sor került, így például 1996-ban és 2000-ben is.)

A Magyar Nyelvi Bizottság a munkáját avval kezdte, hogy megvitattott két tanulmányt a helyesírás mai állapotával és jövőjével kapcsolatban, majd minden helyesírási fejezettel

kapcsolatban két-két tanulmányt (ezeknek szerzői Dobsonyi Sándor és Laczkó Krisztina voltak). Ez a munka körülbelül két évig tartott.

A (hangfelvételen rögzített) viták alapján elkészült minden szabályzatfejezetnek az átirat változata, oly módon, hogy az eredeti szabályzati szövegben minden esetben látható volt a kihagyott szövegrész is (szürkével jelölve) és az új betoldások is (sárgával jelölve). A munkaanyagokat, előterjesztéseket a bizottsági tagok az ülések előtt mindig időben megkapták, és azokat az üléseken megbeszélték. A javított fejezetek vitája újabb két és fél évet vett igénybe.

Mikor a viták a bizottságban nagyjából befejeződtek, következett a szélesebb körű tudományos vita. A bizottság (korábbi szándékának megfelelően és az MTA I. Osztályának ez irányú javaslatával is egyetértve) kíváncsian tartotta a minél szélesebb körű szakmai konszenzus megteremtését az esetleges változtatásokkal, módosításokkal kapcsolatban. Ennek érdekében a bizottság 2008 tavaszán az addig összeállt munkaanyagot (abban megjelölve a módosításokat, változtatási javaslatokat) véleménykérési céllal eljuttatta különféle szakmai fórumokhoz: az MTA Nyelvtudományi Intézetébe, 30 gyakorlóiskolába és egyéb gimnáziumba, 9 magyar munkaközösségbe; a magyar egyetemi és főiskolai nyelvészeti tanszékekre, valamint 22 magyar nyelvészettel foglalkozó európai tanszékre és egyéb nyelvi kérdésekkel (is) foglalkozó intézménybe.

A javaslatok, vélemények beérkezése és feldolgozása után 2008. június 4-én a bizottság nyilvános ülést tartott az ELTE BTK Tanácstermében. Az ülés célja az AkH. 11. kiadásának javított és bővített szövegével kapcsolatban beérkezett vélemények ismertetése volt. A vitaanyagra a nyilvános ülés előtt és után összesen mintegy 1000 hozzászólás érkezett. A bizottság ezeket a javaslatokat köszönettel fogadta, egyenként mérlegelte, és számos esetben beépítette a szabályzattervezetbe. Ez a munka újabb egy évet vett igénybe.

A bizottság köszönettel fogadta természetesen a szabályzat elvi kérdéseivel, hátterével, grammatikai szemléletével kapcsolatos észrevételeket is, ezeket azonban nem minden esetben állt módjában érdemben figyelembe venni. Már azért sem, mert az Akadémia I. Osztálya sem látta az időt (sem társadalmi, sem gazdasági szempontból) alkalmasnak nagyobb arányú, alapjaiban történő változtatásokra.

Ezért nem lehetséges például az *ly* feladása és *j*-vel való (hangtanilag egyébként indokolt) helyettesítése. Ugyancsak nem kívánatos, hogy a nyelvhasználók állandó bizonytalanságban legyenek azzal kapcsolatban, hogy az iskolában megtanult és eddig rutinszerűen használt megoldások még mindig szabályosnak számítanak-e, tehát a mindennapi írásgyakorlatot is megnehezítené, az átlagosnál tudatosabb nyelvhasználók életét megkeserítené egy ilyen nagyszabású átdolgozás.

Ugyancsak felmerült nyelvész kollégák részéről, hogy itt lenne az alkalom annak az elhibázott 1984-es változtatásnak a visszavonására, amely szerint – mivel a *dz* önálló betű – a *madzag* típusú szavakat *ma-dzag* (nem pedig *mad-zag*) formában kell elválasztani, és például *eddze* (nem pedig *edzze*) formában kell kettőzni. Bár meg vagyunk

győződve róla, hogy téves volt a *ma-dzag* típusú elválasztás előírása, ezt elvszerűen ma már csak úgy lehetne visszavonni, ha visszamennénk odáig, hogy pontosan milyen betűkből is áll a magyar ábécé – és akkor súlyosan szembekerülnénk azzal az elvvel, hogy a helyesírás legfőbb értéke a (viszonylagos) állandósága. Változtatni csak nagyon megfontolva szabad, különben éppen azt a célt nem éri el, amiért létezik: hogy az írók és olvasók könnyebben, gyorsabban, akadálymentesebben meg tudják érteni egymást. Nem beszélve arról, hogy a *dz* betűnek az ábécéből való eltávolítása számos szótár, enciklopédia stb. javított újrakiadását tenné szükségessé, s felmerülhetne az a kérdés is, hogy hány betűből áll az ábécé (pl. külön betű-e a *ch*). Nem tartjuk azonban mellékesnek és elkerülhetőnek a kérdés(ek) további vizsgálatát.

A bizottság a szabályzat új változatának szövegét a 2009. június 16-i ülésén elfogadta, avval a fenntartással, hogy a bizottság 11 tagjából alakuljon egy szűkebb bizottság, melynek az a feladata, hogy átfésülje újból a szabályzat szövegét, s a szükséges javításokat elvégezze.

Ez a szűkebb bizottság 2010 novemberében befejezte a szabályzat szövegének tüzetes átnézését. A Magyar Nyelvi Bizottság teljes ülése 2010. november 30-án a javított változatot megvitatta és jóváhagyta.

A szabályzat készítésekor a legtöbb gondot az **egybeírás és a különírás kérdése** okozta. Sajnos, az összetételek és a szókapcsolatok írásával kapcsolatban nem lehet tökéletes szabályokat alkotni, s a szabálytól való eltérést gyakran csak a megszokás, a hagyomány indokolja.

Sok kérdés esetében hosszú listákat állítottunk össze (ebben nagy segítségünkre volt az Akadémiai Kiadó a tergo listája, valamint Mártonfi Attila gyűjtései is), s a listák alapján próbáltuk pontosabbá tenni a szabálypontokat. A háttéranyagok alapján szeretnék néhány kiegészítést fűzni az egybeírás és a különírás kérdéséhez.

Mindig nagy gondot okozott az **-ó, -ő képzős igenévi előtagú kapcsolatok írása**. Itt többféle szabály is érvényesül:

- ha az **-ó, -ő képzős igenév** csak alkalmi minőségjelző, akkor különírjuk a jelzett szótól: *éneklő gyerek, közvetítő javaslat* stb.;
- ha az igenévi jelzős kapcsolat tagjai jelentés tekintetében összeforrottak (*desztillálótorony, védőnő*; persze, ha ilyenkor az igenév bővítményt kap, akkor az igeneves kapcsolatokat már különírjuk: *a vizet desztilláló torony, a gyerekeket védő nő* stb.), vagy ha az igenév nem folyamatot fejez ki, hanem a cselekvés tárgyára, helyére, idejére, eszközére utal, akkor a szerkezetet egybeírjuk: *ivóvíz, költőpénz, csónakázótó, fürdőszoba, fogadóóra, pihenőnap, evezőlapát, mosószappan*;
- különírjuk az igeneves kapcsolatokat akkor is, ha valamelyik vagy mind a két tag összetett szó: *növényvédő szer, rakétaindító állvány, partvédő homokgát, utaló címszó* stb.

Sajnos, sok a kivétel. Ezek egy részét a hagyomány szentesítette: *tördelőszerkesztő; mérőműszer, vendéglátóipar*. A kivételek oka részben a jelentésváltozás, részben a hagyomány, részben az alkotó tagok szerkezete. Ez utóbbira hívja fel a 12. kiadás a figyelmet

(vö. 136): „A kialakult szokást megtartva néhány olyan (rendszerint jelentésváltozást is mutató) -ó, -ő képzős előtagú kapcsolatot is egybeírunk, amelynek valamelyik tagja maga is összetett szó (különösen akkor, ha az összetett utótag mindössze két szótagos), például: *bevásárlóközpont, forgószínpad, javítóműhely, mérőműszer, mozgókórház, vendéglátóipar.*”

Érdeemes az utóbbi esetet (ha a szerkezet utótagja ugyan összetett szó, de ha az utótag mindkét tagja egy szótagú, és ezek jelentéstani egységet alkotnak [esetleg szakszavak], akkor gyakori az egybeírás) alaposabban is megvizsgálni. A szabály világosabbá tétele érdekében felsorolom a legjellemzőbb ilyen utótagokat: *eszköz, felszín, hangszer, hónap, központ, módszer, műhely, otthon, rendszer.* (Az *eszköz* azonban még történetileg sem biztos, hogy összetétel, a mai nyelvérzék pedig különösen nem érzi annak; sőt a *-szer* utótagúakban sem biztos, hogy mindenki összetételt lát.) Ilyen alapon egybeírt szavak: *úszócsapágó, gördülőcsapágó, támasztócsapágó; függőceppkö; állóeszköz, fogyóeszköz, forgóeszköz, kifejezőeszköz, kínzóeszköz, mérőeszköz, takarítóeszköz, védőeszköz; légző-felszín; gyűjtőfogház; szellőzőgépház; pengetőhangszer, ütőhangszer; szökőhónap; vontatójármű; mentőkórház, mozgókórház; mozgókönyvtár; bevásárlóközpont, elosztóközpont, fejlesztőközpont, fűtőközpont, gyorsítóközpont, hőközpont, hűtőközpont, irányítóközpont, kapcsolóközpont, kilégzőközpont, kutatóközpont, látóközpont, légzőközpont, oktatóközpont, szabályozóközpont, számítóközpont, szórakoztatóközpont, telefonközpont; mérőmódszer, alkotómódszer, közelítőmódszer; alkotóműhely, aranyozóműhely, cserzőműhely, festőműhely, fonóműhely, javítóműhely, nyomtatóműhely, öntőműhely, szabóműhely, szerelőműhely; mérőműszer; állónaptár; érintőnégyzet; nevelőotthon, szülőotthon; adagolórendszer, beléptetőrendszer, ellátórendszer, emésztőrendszer, falazórendszer, gerjesztőrendszer, hűtőrendszer, jelzőrendszer, kipufogórendszer, látórendszer, légzőrendszer, levelezőrendszer, mérőrendszer, öntözőrendszer, szabályozórendszer, szállítórendszer, számlázórendszer, tárolórendszer, tervezőrendszer, védekezőrendszer, védőrendszer, vezérlőrendszer; érintősokszög; osztószámnev; forgácsolószerszám, fűrészszerszám, kinszószerszám; forgószínpad; függővasút.*

Vannak kivételek is, például: *elosztó rendszer, eltérítő rendszer* stb.

Mindig nagy gondot okozott a **melléknévi és a főnévi előtagú -ú, -ű, -jú, -jű képzős utótagú szerkezetek írása** is. Összegyűjtve és megvizsgálva a szótárban az összes -ú, -ű, -jú, -jű képzős szerkezetet, fő szabálynak az tűnik, hogy ha az előtag főnév, akkor általában egybeírjuk a két szót. Például: *fatüzelésű, füstszínű, létfontosságú, mézszínű, papírhéjú, vasidegzetű.* A főnévi előtagúak esetében vannak kivételek is. Ezek általában főnévi jelzős szerkezetek. Az utótag ilyenkor: *alakú, alaprajzú, alapú* (csak a formát megnevezők esetében), *formájú* (erre az AkH.¹²-ben nincsen példa), *jellegű, keresztmetszetű, nagyságú*, például: *csepp alakú, golyó alakú, kocka alakú, körte alakú, piramis alakú, tölcsér alakú; négyzet alapú; kör alaprajzú, négyzet alaprajzú; ember formájú, kereszt formájú, téglalap formájú; adó jellegű, anyag jellegű, bér jellegű, gyapjú jellegű, kritérium jellegű, műemlék jellegű* (de: *idényjellegű, tájjellegű, magánjellegű*); *kör keresztmetszetű, téglalap keresztmetszetű; ököl nagyságú, bagoly nagyságú, dió nagyságú, mogyoró nagyságú, borsó nagyságú,*

tenyér nagyságú (de: *életnagyságú*). Ha az előtag is összetett szó, a különírás a szabályos: *babszem nagyságú*, *malomkerék nagyságú*, *tyúktojás nagyságú* stb.

Ha az előtag melléknév, akkor általában különírjuk a két szót, például: *döntő fontosságú*, *göndör hajú*, *hirtelen haragú*, *mosolygós arcú*, *lapos sarkú*, *sárga virágú* stb. Kivételek a szakszavak és azok az esetek, amikor jelentésváltozás történt, például: *erősáramú*, *keskenyvágányú* (vasút), *nagyfeszültségű*, *nehézsúlyú*, *párosujjú*, *puhatestűek*; *enyveskező* (tolvaj), *hidegvérű* (= nyugodt), *keménykező* (= szigorú), *könnyűvérű* (= erkölcstelen), *szűkmarkú* (= fösvény), *tisztakező* (= ártatlan, becsületes) stb.

Az egybeírás forrásaiként a szabályzat három okot nevez meg: a jelentésváltozást, az alaki jelöletlenséget és az íráshagyományt, a kialakult szokást.

A 117. pont említi (mellékesen) a **szófajváltást** (mint okot) is a bankjegyek írásával kapcsolatban: „Ha két szó kapcsolatában az előtag egyszerű tőszámnév (illetve a *sok*, *több*, *fél* szó), az utótag pedig egy *-i*, *-ú*, *-ű*, *-jú*, *-jű*, *-s*, *-nyi* képzős egyszerű szó, akkor a tagokat egybeírjuk, például: *harmincnapi*, *kétéves*, *kilenchavi*, *háromlábú*, *ötágú*, *hétfejű*, *kétfőző*, *kétpetéjű*, *sokmillió*, *többoldalas*, *húsfőző*. Ha azonban akár az előtag, akár az utótag, akár mindkettő összetett szó, a kapcsolat elő- és utótagját különírjuk, például: *hat vegyértékű*, *egy szótagos*, *negyven négy* szögletes, *száz hektoliternyi*; *huszonnégy tagú*, *negyvennyolc órá* [stb.], de (a szófaj megváltozása miatt): *ötszázforintos*, *tízezerforintos* (mint bankjegyek).”

Úgy tűnik azonban, hogy ezt az elvet más esetekben is követi a szótár, például a **főnévi igenév + folyamatos melléknévi igeneves kapcsolatok** esetében. Van, amikor logikus az egybeírás, például: *csapnivaló* (mn.), *elintéznivaló* (fn.), *ennivaló* (fn.), *harapnivaló* (fn.), *látnivaló* (fn.), *mondanivaló* (fn.), (sok) a *sütnivalója*, *tennivaló* (fn.), *útravaló*, bár itt is elképzelhető néha különírás is, például: *vett sütni való húst*, *az útra való ruhákat külön tette*. Más esetekben szabályosan mindig kétféle írásmód lehetséges, s ilyenkor csak a főnevesülés indokolja az egybeírást. Például: *a felteni való képeket külön ládába tette*, de *sok volt a feltenivalója*; *a javítani való nadrág*, de *sok a javítanivalóm*; *a főzni való zöldséget külön tette*, de *sok a főznivalója*; *a kidobni való dolgokat összegyűjtötte*, de *sok volt a kidobnivalója*; *a közölni való tapasztalatokat gyorsan átadta*, de *sok volt a közölnivalója*; *a pótolni való anyagot gyorsan átvette*, de *sok volt a pótolnivalója*; *a szégyellni való emlékeit próbálta elfelejteni*, de *sok volt a szégyellnivalója*; stb. Ez utóbbi csoportban az egybeírt alakok néha erőltetettnek tűnnek, a kialakult szokáson azonban nem akart változtatni a 12. szabályzat szerkesztőbizottsága.

Mint a fenti példák is mutatják: helyesírásunk értelemtükröző, tehát soha nem szabad megfeledezni arról, hogy néha kétféle írásmód is lehetséges. Mást jelen a *három szög* (= három darab szög) és a *háromszög* (= síkidom); *a száraz föld* (= nem nedves föld), de *szárazföld*; *gyors írás* (= sebes írás), de *gyorsírás* (írásfajta); *földön futó bogár*, de *földönfutó*, veszélyt jelző lámpa, de *jelzőlámpa*; *arany* (mn.), Arany (családnév), *Gellérthegy* (városrésznév), de *Gellért-hegy* (hegynév) stb. Mindig végig kell gondolnunk tehát, hogy mit szeretnénk írni.

* * *

A bizottság elnöke és tagjai (Keszler Borbála, Antalné Szabó Ágnes, Heltainé Nagy Erzsébet, Laczkó Krisztina, Mártonfi Attila, Prószéky Gábor, Tóth Etelka, Zimányi Árpád) ez idő alatt (s a későbbiekben is) több alkalommal is tartottak előadásokat a várható változásokról országos helyesírási versenyeken, konferenciákon, valamint szakmai továbbképzéseken.

A bizottság ezután tisztázta a szótárral kapcsolatos elvi kérdéseket, majd egy kb. 300-as lista alapján, mely lista tartalmazta azokat a szavakat, amelyek a különböző szótárakban más-más helyesírással szerepeltek, eldöntötte, hogy a vitatott szavaknak mi a helyes írásmódja. Ezeket a javaslatokat a bizottság teljes ülése 2011. június 14-én elfogadta.

2011. július 16-án a bizottság elnöke, Keszler Borbála, a társelnökkel, Grétsy Lászlóval együtt az Akadémia elnökének jóváhagyását kérte a szabályzathoz, hogy így elkezdődhessen a szótári rész kidolgozása. Az engedélyt egy hónap múlva írásban megkaptuk, ekkor nekiláttunk a szótári rész kidolgozásához.

Ezután Tóth Etelka, a bizottság titkára, a 11. kiadás szóanyaga, az eddig megjelent szótárak, az egyetemi és főiskolai hallgatók által gyűjtött szavak és a határon túli magyarság által küldött tulajdonnévi és köznévi szóanyag alapján összeállított egy szólistát. A bizottsági tagok megkapták ezt az előszerkesztett szótári anyagot, s egyenként döntöttek minden szó sorsáról (maradjon vagy sem), írásmódjáról s a szócikk felépítéséről is. Mivel a bizottságban minden osztálynak van képviselője, sok hasznos segítséget és javaslatot kaptunk az osztályképviselőktől is. – A szótári rész kidolgozása három évet vett igénybe.

A szótár elkészülése után következett a többféle ellenőrzés: a tergo lista alapján, az egyes szabálypontokhoz rendelt szavak alapján (a szótárban ugyanis sok szó mellett szerepel annak a szabálypontnak a száma, amely szerint kell a szót írni). – Az utolsó fázisban készült el az *Előszó*, a *Tudnivalók*, a *Tárgymutató* és a *Változások* fejezet is.

Arany János az 1874-i főtítkári jelentésében így nyilatkozott: a helyesírás, „mely részint az élő szokással haladni akar, részint a történeti múltból is köteles annyit megtartani, a mennyi a hagyomány megőrzésére szükséges, ... nem siet eldöntéseivel”.

Ezt valljuk mi is, és ezt vallja az Akadémia I. Osztálya is. A több mint egy évtizedes tárgyalások során nyilvánvalóvá vált, hogy azok az elvek, amelyek régóta irányítják az akadémiai helyesírást, szilárd alapjai írásrendszerünknek, s így nem megváltoztatásukra van szükség, hanem következetes alkalmazásukra a nyelvfejlődés újabb jelenségeinek leírásában. Ami megváltozott az AkH. 12. kiadásában a korábbi szabályzatokhoz képest, az éppen az elvek változatlanságának következménye. Ami pedig új a szabályzatban, az egyrészt a korábbi kiadványokban figyelmen kívül maradt kérdések, másrészt az újabb nyelvfejlődés fölvetette írásproblémák rendezése.

A bizottság célja az volt, hogy a használó nagyobb változtatások nélkül, könnyebben használható, bizonyos mértékig rugalmasabb szabályzatot kapjon a kezébe.

3. A helyesírási szabályzat 12. kiadásának változásai

Változások a szabálypontokban

A helyesírás szabályainak 12. kiadásában **alapvető, lényegi változás alig van, csak különféle kisebb változtatások**. A magyar helyesírás szabályainak 12. kiadását jellemző változások, illetve változtatások a következőképpen csoportosíthatók: 1. a fogalmazás pontosítása, javítása; 2. a *sok, kevés* megjelölés helyett listák adása; 3. egyes részek didaktikai szempontú átszerkesztése; 4. szabálypont vagy szabálypontrész kihagyása; 5. bizonyos szabályok enyhítése, azaz a korábban szabályozott kérdések alternatívvá tétele; 6. a szabálypontok bővítése, kiegészítése, új szabálypontok beiktatása; 7. a helyesírás hagyományos rendszerét érintő változások.

1. Példák a szöveg pontosítására, javítására: Az AkH.¹¹ 20. pontja így kezdődik: „Szavaink többségében az *i, u, ü* az egész magyar nyelvterületen rövid.” Mivel ezt az állítást eddig még konkrét vizsgálatokkal senki sem igazolta, a bizottság a következőképpen változtatta meg a szabálypont szövegét: „A szavak egy részében az *i, í, u, ú, ü, ű* ejtése ingadozhat. Írásban azonban a kialakult szabályokat kell követni.”

A szabályzat több pontjában szerepel az, hogy egy szót nagybetűvel írunk. Helyesen: nagy kezdőbetűvel.

2. A *sok, kevés* megjelölés helyett listák adása, például: Az AkH.¹¹ 23. pontjában a hosszú *ú, ű* végű főnevekre 18 példa volt. Most 57 van.

Az AkH.¹¹ 27. a) pontja tárgyalja az *i – í, ú – u, ü – ő* váltakozást mutató szavakat, de csupán két példát említ. Most fel van sorolva az összes ilyen váltakozást mutató szó.

3. Egyes részek didaktikai szempontú átszerkesztése. Például: Az AkH.¹¹-ben az első két fejezet: az *Általános tudnivalók* és *A betűk*. Ezeket követte eddig *A kiejtés szerinti írásmód*, anélkül, hogy szó esett volna a helyesírás alapelveiről. Most a harmadik fejezet címe: *A hangjelölés*. – A jelenlegi fejezetek: *Általános tudnivalók, A betűk, A hangjelölés*. Az utóbbi fejezetnek az első pontja a következő: „17. A magyar helyesírás egyik jellemzője, hogy a betűk legtöbbször a kiejtett beszédhangoknak felelnek meg. A szavak és a szóalakok leírását a következő elvek határozzák meg: a kiejtés szerinti írásmód, a szóelemző írásmód, a hagyomány szerinti írásmód és az egyszerűsítő írásmód.”

Változott *A különírás és az egybeírás* fejezet is, mivel a legnagyobb problémát mindig az összetételek tanítása és tanulása jelentette. Az összetételek gondját teljesen megoldani nem tudtuk, de átszerkesztettük *A különírás és az egybeírás* fejezetet. A 11. kiadásban a mellé- és az alárendelő szóösszetétel-típusok alkották a rendező elvet, s az egyes típusokon belül magyarázta a szabályzat az egybeírás szükségességét. Most a fejezet elején felsorolja a szabályzat az összetétel keletkezésének forrásait, s a továbbiakban e szerint a rendező elv szerint tárgyalja az egyes típusokat.

4. Korábban szabályozott kérdések kivétele a szabályozás alól (szabálypont vagy szabálypontrészek kihagyása). Kimaradt például a 11. kiadás 36. pontja, mivel

a képzőváltozatok kérdése nem helyesírási probléma. Ezután a korábbi szabálypontban szereplő szavak csak a szótárban szerepelnek.

Általában kimaradtak a szavak ejtésére vonatkozó részek is, főként azért, mivel pontos adatokkal nem rendelkezünk az egyes szavak ejtésével kapcsolatban. Így van ez a 37. pontnál is („A tárgy ragját, a *-t*-t mindig röviden ejtjük.”).

Kimaradt az asszonynevek írásáról szóló rész is (AkH.¹¹ 159.), mivel az asszonynevek típusairól nem a helyesírási szabályzatok rendelkeznek.

Ugyancsak kimaradt a géptípusok stb. betű- vagy szó- és számjelzésének kapcsolásáról szóló rész [AkH.¹¹ 263. d)], mivel ezeket a gyártók szokták meghatározni.

Kimaradt a postai címzésre vonatkozó szabálypont is (AkH.¹¹ 298.), mivel a címzést postai szabvány írja elő.

5. Bizonyos szabályok enyhítése, fakultatívvá tétele: Ezután az ingadozó kiejtésű *h* végű szavak ragos alakjait kétféleképpen is lehet írni: AkH.¹² „82. e) Azoknak a *h* végű főneveknek, amelyeknek a kiejtése ingadozik (*düh*: [dű] v. [düh]; *méh* [mé] v. [méh] stb. [vö. 74.]), a *-val*, *-vel* és a *-vá*, *-vé* ragos alakjait írni is kétféleképpen lehet: *dühvel* [dűvel] – *dühhel*, *méhvé* [mévé] – *méhhé* stb.” Az AkH.¹² 74. pontja pedig így hangzik: „A *h* végű szavak közül jellemzően a *céh*, *düh*, *juh*, *méh*, *rüh* ejtése alapalakban és a mássalhangzós kezdetű toldalékos alakokban ingadozhat: *düh*: [dű] v. [düh]; *dühnek*: [dűnek] v. [dühnek]; *méh* [mé] v. [méh]; *méhtől*: [métől] v. [méhtől]; stb. Írásban azonban a szavak minden alakjában jelen van a *h*.”

Ezután bizonyos közszavak nagybetűvel kezdhetők hivatalos iratokban. A 148. pont szövege az új változatban a következő: „A köznevek nagybetűs kezdése nem szokásos a magyar írásgyakorlatban, kivéve a hivatalos iratokban, például: *Alperes*, *Felperes*, *Eladó*, *Vevő*, *Szerző*.”

Megengedőbb a szabályzat az intézménynevek írásában, például: AkH.¹² „188. d) Az intézmény típusát jelölő szavakat (*minisztérium*, *egyetem*, *hivatal*, *intézet*, *iskola*, *vállalat*, *üzem*, *rendőrkapitányság* stb.) ajánlatos [!] kis kezdőbetűvel írni, amikor valamely szövegben egy bizonyos intézményre utalnak, bár belső használatra [!] az alkalmi tulajdonnevesülsébből fakadó nagy kezdőbetűs írás is elfogadható [!], például: *Földrajztudományi Kutatóintézet*, de: *a kutatóintézet kidolgozta* v. *a Kutatóintézet kidolgozta*; *Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság*, de: *a bizottság véleménye szerint* v. *a Bizottság véleménye szerint*.”

Nem írja elő a szabályzat az eddig kötelező kisbetűs írást a következő esetekben: az intézmények kisebb egységei megnevezésének írásában [AkH.¹² 189. c): „Az intézmények kisebb egységeinek típusukra utaló megnevezését helyesebb [!] kis kezdőbetűvel írni”]; a nem állandó jelleggel működő bizottságok megnevezésének írásában [AkH.¹² 189. c): „A nem állandó jelleggel működő bizottságokra stb. utaló szavakat, szókapcsolatokat szintén ajánlatos [!] kis kezdőbetűvel írni”]; a rendezvénynevek írásában [AkH.¹² 191.: „A rendezvények, rendezvénysorozatok, társadalmi és politikai mozgalmak, programok stb. nevét ajánlatos [!] kis kezdőbetűvel írni”].

A 291. a) pontot kiegészítettük a következőképpen: [Ha a tő- és sorszámneveket betűvel írjuk] „Kétezeren felül (**kivéve az évszámokat**), ha az ezres után a szám még folytatódik, az összetett számnevet a hátulról számolt szokásos hármas számcsoporthoz tartozó tagoljuk, és a csoportok közé kötőjelet teszünk.”

Kibővítettük a 291. b) pont második bekezdését a következőképpen:

„Ha öt vagy több számjegyű számokkal együtt négyjegyűeket is írunk egyazon oszlopba, ezeket is közzel (**esetleg ponttal**) tagoljuk, például:

21 126
4 210
112 305
9 258”

Elfogadható ezután az *elseje*, *elsején*, *elsejéig* stb. szóalakok többféle számjegyes írása is: AkH.¹² 298.: „*I.* vagy *I-je*, *I-én* vagy *I-jén*, *I-ig* vagy *I-jéig* stb. Az *elseji* vagy *elsejei* szóalak számjeggyel írva: *I-i* vagy *I-ji* vagy *I-jei*.”

AkH.¹² 300.: A számjegyekkel írt óra és perc közé kettőspontot is lehet tenni a korábban megengedett ponton kívül (pl. *10.35 ~ 10:35*).

6. Szabálypontok bővítése, kiegészítése, új szabálypontok. A betűrendbe sorolás 14. a) szabálypontja a következőkkel bővült: „A betűrendbe sorolás szempontjából nem teszünk különbséget a kis- és a nagybetűk között. Ha azonban két besorolandó egység között csupán ebben a vonatkozásban van különbség, akkor a kis kezdőbetűs szó megelőzi a nagy kezdőbetűst, például: *jácint*, *Jácint*, *opera*, *Opera*, *szűcs*, *Szűcs*, *viola*, *Viola*”.

Az AkH.¹² 139. pontja bővült: „A kettőnél több szóból alakult (úgynevezett többszörös) összetételeket hat szótagig kötőjel nélkül egybeírjuk. [...] A szótagszámlálás szempontjai a következők: Szótagszámon az összetett szó jel és rag nélküli alakjának szótagszámát értjük. [...] A képző – az *-i* kivételével – beleszámít a szótagszámba.” (A következő típusok miatt változtattunk: *gépjárművezető*, de [eddig]: *gépjármű-vezetői* → *gépjárművezetői* az AkH.¹² szerint; *magánnyugdíjpénztár*, de [eddig]: *magán-nyugdíjpénztári* → *magánnyugdíjpénztári* az AkH.¹² szerint stb.)

A 139. pont utolsó előtti bekezdése kiegészült az alábbi módon: „Az idegen előtagokat akkor tekintjük külön összetételi tagnak, ha önállóan is használatosak, például: *miniszoknya*, *miniszoknya-viselet*, vagy ha önállóan is használatos utótag járul hozzájuk: *antialkoholista*, *antialkoholista-klub*, *biotechnológia*, *biotechnológia-ipar*; stb.”

Az AkH.¹² 141. c) pontjába utolsó bekezdésként betoldottuk: „A szaknyelvben bizonyos esetekben nem kifogásolható (az értelem pontos tükröztetése érdekében) a nagyköötőjel használata sem.”

Az AkH.¹² 181. pontjába utolsó bekezdésként betoldottuk: „Ha egy eredetileg kötőjellel kapcsolt, földrajzi köznévi utótagot tartalmazó földrajzi név közterület nevébe kerül, a kötőjeles írásmódot – a helységrésznevek gyakori párhuzamossága miatt – egybeírás

váltja fel, például: *Csörsz-árok – Csörszárok utca, Ferenc-hegy – Ferenchegyí út.*” [Ez a szabály a szaknyelvi szabályozásba, illetve a szabályzati példaanyagba már korábban bekerült.]

Az AkH.¹¹ 190. pontját a következőkkel egészítettük ki: „A pályaudvarok, megállóhelyek, repülőterek, mozik, **szállodák**, vendéglők, eszpresszók, üzletek, fürdők, temetők, **lakóparkok és a nem önálló intézményt alkotó termek** stb. megnevezésében a tulajdonnévi értékű tagot (tagokat) nagy kezdőbetűvel írjuk, az értelmezésre szolgáló köznévi tagot (tagokat) pedig kisbetűvel kezdve különírjuk, például: *Keleti pályaudvar, Katonatelep vasúti megállóhely, Corvin mozi, Vadszőlő szálloda, Kis Rabló étterem, Apacuka internetkávészó, Vén Diák eszpresszó, Kaiser’s supermarket, Korona cipőbolt, Lukács fürdő, Kerepesi temető, Sasadliget lakópark, Kossuth rádió, Gombocz Zoltán terem (tanterem neve), Nádor terem (a Vakok Állami Intézetének hangversenyterme).* – Az intézménynévszerű megjelölések értelmezésére szolgáló köznévi tag(ok) elhagyható(k), például: *a Keletiből indul, a Lukácsba jár úszni, a Kis Rablóban vacsoráztak, a Kossuthon hallottam.* [...] A mozik, vendéglők, eszpresszók, üzletek, fürdők, temetők, lakóparkok, szállodák, panziók, termek stb. neve lehet intézménynév is, például: *Corvin Budapest Filmpalota, Vadszőlő Szálloda, Sport- és Rendezvényközpont, Rózsakert Bevásárlóközpont, Szt. Lukács Gyógyfürdő és Uszoda, Fiumei Úti Nemzeti Sírkert, Erzsébet Szálloda, Platán Panzió, Klasszik Rádió, Csontváry Terem, Derkovits Terem.* [Vö. 187.]”

A 214. pontnak új a 3. bekezdése: „Az idegen nevek névkiegészítőjét (*bin, d’, de, ten, van, von* stb.) nagy kezdőbetűvel írjuk, ha a családnév címszóként szerepel, illetve kiemelten, szöveg élén áll (címben, aláírásban), például: *De Gaulle, Van Dyck* (flamand festő), *Von Dyck* (német matematikus). A teljes névben azonban általában a kis kezdőbetűs írás a helyes, például: *Charles de Gaulle, Sir Anthonis van Dyck, Walther von Dyck.*”

Új a 217. pont d) része: „Ha az idegen írásmód szerint írt közszo végén hangérték nélküli (ún. néma) betű van, vagy ha az utolsó kiejtett hangot betűnek bonyolult, írásrendszerünkben szokatlan együttese jelöli, akkor az összetételi utótagot mindig kötőjellel kapcsoljuk az előtaghoz, például: *couchette-rendelés, lime-likőr, ragtime-koncert.* Tulajdonnévi előtagú összetételek esetén mindig a tulajdonneves összetételek általános szabálya szerint járunk el: *Baudelaire-vers, Loire-part, Shakespeare-dráma.*”

Új szabálypontok. „140. Két kötőjelet használunk azokban a többszörös összetételekben, amelyeknek előtagja is kötőjellel kapcsolt összetétel (tulajdonnévi vagy betűszós előtag, illetőleg három mássalhangzó találkozása miatt), például: *Kossuth-nóta-éneklés, Nobel-díj-átadás, C-vitamin-adagolás, tb-járulék-csökkentés, sakk-készlet-gyűjtemény, tarokk-kártya-játékos.*”

„A tárgyanevek. 171. A tárgyanevek közé tartoznak a nemzeti ereklyék, a járművek, a fegyverek, a hangszerek, a híres drágakövek stb. nevei. Jellemzőjük a nagy kezdőbetűs írás. Nemzeti ereklyék neve: *Szent Jobb, Szent Korona* stb. Hajónevek: *Kisfaludy Sándor, Titanic, Santa Maria* stb. Régi mozdonynevek: *Nádor, Deáki* stb. Űrjárművek

neve: *Apollo, Luna, Szaljut* stb. Fegyvernevek: *Durandal* (Roland kardja), *Excalibur* (Artúr kardja), *Baba, Kövér Berta* (ágyú) stb. Hangszernevek: *Lady Blunt* (egy Stradivari-hegedű), *Ignác* (a székesfehérvári bazilika harangja) stb. Gyémántnevek: *Kohinoor, Rózsaszín Párduc* stb.”

„185. Ha egy csillagászati név utolsó tagja köznév (*felhő, köd, üstökös* stb.), kötőjellel kapcsoljuk az előtaghoz, például: *Magellán-felhő, Androméda-köd, Jászol-köd, Orion-köd, Rák-köd, Hale–Bopp-üstökös, Kopernikusz-kráter*. A melléknévképzős származékokban megőrződik a nagy kezdőbetű, például: *Androméda-ködbeli*.”

Új az írásjelek rendszerével és formai sajátosságaival foglalkozó pont is (240.).

7. A helyesírás hagyományos rendszerét érintő változások. Ilyen a 93. [az AkH.¹¹-ben 94.] szabály, amelynek az első része így hangzik: „A toldalékolás következtében egymás mellé kerülő három azonos mássalhangzót jelölő betűt kettőzöttre egyszerűsítjük, például: *orra* (= *orr + ra*) [...]” A szabály második része azonban változott, az új rész így hangzik: „A szabály nem érvényesíthető a tulajdonnevekre [a 11. kiadásban magyar családnevek szerepeltek csak!] (még akkor sem, ha kisbetűs elemükről van szó) [...]: *Hermann-nál, Széll-lel, Tarr-ról, Wittmann-né; Bernadett-től, Mariann-nal; Bonnnal, Bükk-kel, Tallinn-nak; Elzett-tel, Knorr-ral; Blikk-kel, Szerelmes szonett-tel* [...]” [A tulajdonnevek toldalékolásakor tehát egységesen nem érvényesül az egyszerűsítés a korábban az egyszerűsítés alá tartozó magyar utónevek körében (pl. *Bernadettől* → *Bernadett-től*), illetve a korábban nem szabályozott esetekben sem (pl. *Blikk-kel, Szerelmes szonett-tel*)].

Ezután a *-fajta, -féle, -nemű, -rét, -rétű, -szerű* szavakat nem képzőszerű utótagnak, hanem utótagnak, azaz összetételi tagnak tekintjük. A 132. szabálypont kimondja, hogy „A *-fajta, -féle, -nemű, -rét, -rétű, -szerű* stb. utótagot a közszókkal egybeírjuk, például: *másfajta, tízféle* (de: *10-féle, többféle, egynemű, negyedré, sokrétű, gipszszerű, nagyszerű*.” – Ebből az következik, hogy ha a *-szerű* utótag *sz* végű szóhoz járul, nem egyszerűsítjük a kétjegyű betűket.

A szótár változásai

A szabályzathoz csatlakozó szótár jelentősen megújult, a 11. kiadás legutóbbi, tizenkettődik lenyomatához képest mintegy 8000 szóval gyarapodott. Új szavak, kifejezések kerültek a szótárba, s régi, elavult alakok elhagyása is szükségessé vált (például: *agárkutya, átiró könyvelés, bilgeri, csillagláb*). A szótári rész kiegészült a határon túli magyar földrajzi nevek, intézmények, valamint a jellegzetes határon túli magyar szavak felvételével, ami szintén régi adóssága volt a szabályzatnak, hiszen a szabályzat szándéka szerint nem Magyarországnak, hanem valamennyi magyar nyelvhasználónak szól.

A szerkesztők ügyeltek arra, hogy a helyesírás egységét szem előtt tartva, figyelembe vegyék a szakmai helyesírások írásmódját is (ezt megkönnyítette, hogy a szakmai helyesírások megalkotásában a Magyar Nyelvi Bizottság is közreműködött). A szabályzat gondozói

egyeztették a nyelvészet és más szaktudományok szempontjait, tiszteletben tartották az akadémiai szinten kidolgozott és jóváhagyott szakmai szabályzatokat és szójegyzékeket.

Bizonyos esetekben különféle okokból sor került egyes szavak írásának megváltoztatására. Néhány jellemző ok:

- a szó ejtésének megváltozása (például: *árboc* > *árbóc*, *bedekker* > *bédekker*, *biennale* > *biennálé*, *bura* > *búra*, *immúnis* > *immunis*, *reverzibilis* > *reverzibilis*, *rühvel* > *rühvel* v. *rühhel*, *samanizmus* > *sámánizmus*, *sarlatanizmus* > *sarlatánizmus*, *satanizmus* > *sátánizmus*);
- az egybeírást a jelentésváltozás indokolja [például: *nagyra törő* > *nagyratörő* (= nagyra-vágyó), *tenyérbe mászó* > *tenyérbemászó* (= pimasz, ellenszenves)];
- a szaknyelvben másként írják a szót, például: *első fokú ítélet* > *elsőfokú ítélet*, *fekete doboz* > *feketedoboz* (pl. repülőgépen), *házinyúl* > *házi nyúl*, *paraolimpia* > *paralimpia*, *szabad vers* > *szabadvers*, *vegyes úszás* > *vegyesúszás* (sportág);
- a szó írása nem felel meg a (korábban már rögzített) szabályoknak (például: *élethálharc* > *élet-halál harc*, *napéjegyenlőség* > *nap-éj egyenlőség*, *örökkön-örökké* > *örökkön örökké*, *sete-suta* > *setesuta*, *szaltó mortále* > *salto mortale*);
- szabály megváltozása, például: *ésszerű* > *észszerű*, *penésszerű* > *penészszerű*, *viasszerű* > *viaszszerű*; *Bernadett* > *Bernadett-tel*, *Ivett* > *Ivett-tel*, *Mariannal* > *Mariann-nal*; *május 1-jén* > *május 1-jén* v. *1-én*; *3:0-s győzelem* > *3:0-s* v. *3-0-s győzelem*);
- idegenből átvett szavak esetében olykor a magyaros vagy az idegen és a magyaros írásmód is elfogadható: *metropolis* > *metropolisz*, *e-mail* > *e-mail* v. *ímél*, *pacemaker* > *pace-maker* v. *pészméker*, *spray* > *spray* v. *spré* v. *szpré*.

A megváltozott helyesírású szavak jegyzéke

AkH. ¹¹	AkH. ¹²
advent	advent v. ádvént
alkotó munka	alkotómunka; <i>de</i> : újat alkotó munka
alsó fokú	alsófokú
árboc	árbóc
bedekker	bédekker
Bernadett, Bernadettel, Bernadettől	Bernadett, Bernadett-tel, Bernadett-től
biennále	biennálé
B. ú. é. k. = Boldog új évet kíván	BÚÉK = boldog új évet kíván v. kívánok v. kívánunk
bura; lámpabura	búra; lámpabúra

céh, céhvel	céh, céhvel <i>v.</i> céhhel
célratörés	célra törés
cigány gyerek; <i>de</i> : ... még ha cigány-gyerekek potyognak is az égből (<i>átvitt értelemben</i>)	cigány gyerek; még ha cigány gyerekek potyognak is az égből
Cirill, Cirillel	Cirill, Cirill-lel
Constanța, constanțai	Constanța <i>l.</i> Konstanca
copfstílus	copf stílus
cserbenhagy	cserben hagy
csodaszép	csoda szép
disztinkció	disztinkció <i>v.</i> distinkció
düh, dühvel	düh, dühvel <i>v.</i> dühhel
dzsessz	dzsessz <i>v.</i> jazz
elektroencefalogram	elektroenkefalogram
élethalálharc	élet-halál harc
előre gyártott elemek	előregyártott elemek
első fokú ítélet	elsőfokú ítélet
e-mail	e-mail <i>v.</i> ímél
e-mail cím	e-mail-cím <i>v.</i> ímélcím
e-mail kapcsolat	e-mail-kapcsolat <i>v.</i> ímélkapcsolat
esszencia (= <i>sűrített ízesítő</i>); <i>de</i> : esszencia (= <i>a lényege valaminek</i>)	esszencia (= <i>sűrítmény; lényeg</i>)
észre térítés	észretérítés
ésszerű	ésszerű
ésszerűsít	ésszerűsít
éti csiga	éticsiga
fantáziál	fantáziál
fejbelövés	fejbe lövés
fejbentartás	fejben tartás
fejbeütés	fejbe ütés
fekete doboz (<i>repülőgépen</i>)	feketedoboz (<i>pl. repülőgépen</i>)

fekvő beteg	fekvőbeteg (= <i>kórházban kezelt beteg</i>)
Forma–1	Forma–1 v. Formula–1
frizsider	fridsider
Golf-áram, golf-árambeli	Golf-áram, Golf-árambeli
görög katolikus	görögkatolikus
gúzsakötés	gúzsba kötés
gyengén látó	gyengénlátó (<i>fn.</i>)
hajas tészta	hájastészta
harcbavetés	harcba vetés
házinyúl	házi nyúl
himnusszerű	himnusszerű
hozsanna	hozsanna v. hozsánna
immúnis	immunis
intellektuel	intellektuel v. entellektüel
Internet (<i>intézmény</i>); de: internet (<i>távközlési rendszer</i>)	internet
irreverzibilis	irreverzibilis
Ivett, Ivettel, Ivettől	Ivett, Ivett-tel, Ivett-től
járó beteg	járóbeteg (= <i>ambulánsan kezelt beteg</i>)
javító érettségi	javítóérettségi
juh, juhval	juh, juhval v. juhhal
Kamill, Kamillal	Kamill, Kamill-lal
Kaszás-csillag	Kaszáscsillag
kemény tojás	keménytojás (= <i>főtt</i>)
kerékbetörés	kerékbe törés
keresztes pók	keresztespók
kezelésbevétel	kezelésbe vétel
kisalakú	kis alakú
kisméretű	kis méretű
köszönő viszony	köszönőviszony
lágý tojás	lágýtojás

légitforgalmi társaság	légi forgalmi társaság
magasrendű	magas rendű
május; május elseje <i>v.</i> 1-je; május elseji <i>v.</i> elsejei <i>v.</i> 1-ji <i>v.</i> 1-jei, május elsején <i>v.</i> 1-jén	május; május elseje <i>v.</i> 1. <i>v.</i> 1-je; május elseji <i>v.</i> elsejei <i>v.</i> 1-i <i>v.</i> 1-ji <i>v.</i> 1-jei, május elsején <i>v.</i> 1-én <i>v.</i> 1-jén
Mariann, Mariannak, Mariannal, Mariannál	Mariann, Mariann-nak, Mariann-nal, Mariann-nál
másodiki <i>v.</i> 2-i	másodiki <i>v.</i> 2-i <i>v.</i> másodikai <i>v.</i> 2-ai
méh, méhvel	méh, méhvél <i>v.</i> méhhé, méhvel <i>v.</i> méhhel
mésszerű	mészszerű
metropolis	metropolisz
nagyfokú	nagy fokú
Nagymedve (<i>csillagkép</i>)	Nagy Medve (<i>csillagkép</i>)
nagyméretű	nagy méretű
nagyra törő	nagyratörő (= <i>nagyravágyó</i>)
napéjegyenlőség	nap-éj egyenlőség
nemzetiszínű	nemzeti színű
nullás; három nullás <i>v.</i> 3:0-s győzelem	nullás; három nullás <i>v.</i> 3:0-s <i>v.</i> 3-0-s győzelem
nüánsz, nüánsza, nüánsszal	nüansz, nüansza, nüansszal
nyakoncsapás	nyakon csapás
nyakoncsípés	nyakon csípés
nyakonvágás	nyakon vágás
nyitva tartás	nyitvatartás (= <i>üzemidő</i>)
okarína	okarina
on-line	online
osztályozó értekezlet	osztályozóértekezlet
Otília	Otília és Ottilia
örökkön-örökké	örökkön örökké
pacemaker	pacemaker <i>v.</i> pészméker
paralel <i>v.</i> parallel	paralel
paraolimpia	paralimpia

partraszállás	partra szállás; <i>de</i> : a normandiai partraszállás (<i>hadművelet</i>)
penésszerű	penészszerű
PIN kód	PIN-kód
piranha	piranha <i>v.</i> pirája
pornó film	pornófilm
programozó matematikus	programozómatematikus
rali; Párizs–Dakar-rali	rali; Párizs–Dakar rali
recés gyomor	recésgyomor
revás	revans
reverzibilis	reverzibilis
rubeóla	rubeola
rüh, rühvel	rüh, rühvel <i>v.</i> rühhel
samanizmus	sámánizmus
sarlatanizmus	sarlatánizmus
satanizmus	sátánizmus
savanyútojás-leves	savanyú tojásleves
sete-suta	setesuta
síkraszáll	síkra száll
sorbaállás	sorba állás
sóskifli	sós kifli
sósperec	sós perec
spartakiád	spartakiád <i>v.</i> szpartakiád
spray, spray-je <i>v.</i> spraye, spray-vel <i>v.</i> sprayjel	spray <i>v.</i> spré <i>v.</i> szpré, spray-je <i>v.</i> spréje <i>v.</i> szpréje, spray-vel <i>v.</i> sprével <i>v.</i> szprével
standard	standard <i>v.</i> sztenderd
státus	státus <i>v.</i> státusz; <i>de</i> : status quo
státusszimbólum	státusszimbólum <i>v.</i> státuszsimbólum
svábbál	sváb bál
szabad kereskedelem	szabadkereskedelem
szabad piac	szabadpiac

szabad piaci	szabadpiaci
szabad strand	szabadstrand (= <i>nem fizetős, fürdésre kijelölt hely</i>)
szabad vers	szabadvers
szabad vezeték	szabadvezeték (<i>vezetéktípus</i>)
szakkör; kémia szakkör	szakkör; kémiaszakkör
szaltó mortále	szaltó, szaltója; <i>de</i> : salto mortale
számon kér	számonkér
számon tart	számontart
száraz borsó	szárazborsó
szárazbab-főzelék	szárazbabfőzelék
Szent (<i>állandó jelzőként</i>): aquinói <i>v.</i> Aquinói Szent Tamás, assisi <i>v.</i> Assisi Szent Ferenc, páduai <i>v.</i> Páduai Szent Antal, szalézi <i>v.</i> Szalézi Szent Ferenc	Szent (<i>állandó jelzőként</i>): Aquinói Szent Tamás, Assisi Szent Ferenc, Páduai Szent Antal, Szalézi Szent Ferenc
szó végi	szó végi
szt. = szent	Szt. = Szent
sztyep <i>v.</i> sztyepp	sztyepp <i>v.</i> sztyeppe
taj-szám	tajszám
talián	talján
teljes körűen	teljeskörűen (<i>hsz.</i>)
tenyérbe mászó	tenyérbemászó (= <i>pimasz, ellenszenves</i>)
tervbevétel	tervbe vétel
tovább tanul; <i>de</i> : továbbtanulás	továbbtanul; továbbtanul érettségi után; <i>de</i> : tovább tanul este, mint ahogy tervezte
útbaigazít	útba igazít
vállalkozó szellem	vállalkozószellem
valószínűség-számítás	valószínűségszámítás
véghezvisz	véghez visz
vegyes úszás	vegyesúszás (<i>sportág</i>)
vendéglátó-ipari	vendéglátóipari
viasszerű	viaszszerű

Vietnam	Vietnám
vízbefúlás	vízbe fúlás
zártkörű	zárt körű
Zsanett, Zsanettel v. Zsanettel	Zsanett, Zsanett-tal v. Zsanett-tel
zsoldoshadsereg (= <i>zsoldosokból álló hadsereg</i>); <i>de</i> : zsoldos hadsereg (= <i>fizetett hadsereg</i>)	zsoldoshadsereg

* * *

Tökéletes szabályzat természetesen nincsen. Vannak olyan kérdések, amelyekkel a jövőben foglalkozni kell, s a bizottságban is voltak olykor nagy viták egyes szavak írásával kapcsolatban, annak ellenére, hogy állandóan néztük a gyakorisági mutatókat, s döntéseinket teszteltük a hallgatókkal is.

Ha a szabályzat használója a gondos munka ellenére talál hibát a szabályzatban, vagy úgy érzi, hogy szükség lenne más szavak felvételére is, várjuk az észrevételeket, melyek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a következő lenyomatok még jobbak lehessenek.

Irodalom

AkÉvk. = *A' Magyar Tudós Társaság' Évkönyvei*. I–VII. k.: 1831–1846; VIII–XVII. k.: *A Magyar Tudományos Akadémia Évkönyvei*. 1850–1891.

AkH.¹¹ = Magyar Tudományos Akadémia 1984. *A magyar helyesírás szabályai*. 11. kiadás. Akadémiai Kiadó. Budapest.

AkH.¹² = Magyar Tudományos Akadémia 2015. *A magyar helyesírás szabályai*. 12. kiadás. Akadémiai Kiadó. Budapest.

Szemere Gyula 1974. *Az akadémiai helyesírás története (1832–1954)*. Akadémiai Kiadó. Budapest.